

Aziz ve Vefakâr Arkadaşım ORHAN BİLGİN

GÜNAY KUT

Orhan Bilgin'le tanışmamız 50 yılı geçmiştir. Hatırladığıma göre onunla karşılaşmam 1958-59 yıllarına dayanır. Biz üçüncü yılıymızdaydık. Yüksek öğretmen olduğumuz için o zaman Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü iki sertifika sayıldığından diğer iki sertifikayı Arap ve Fars Dili Bölümü'nden almak zorundaydık. O zaman aynı bölümün yüksek öğretmen okulu öğrencileri bu zorunlu dersleri almaktan hiç hoşnut değillerdi. Ama ben o zaman bu iki dilin de Türk Dili ve Edebiyatı bölümü öğrencileri için ne kadar önemli olduğunun farkında olmasam da bu derslere çok ilgi duyuyor, hiçbir dersi kaçırmıyordum. Ahmed Ateş, Nihad Çetin gibi öğrencileriyle yakından ilgilenen, hatta Şubat tatillerinde özellikle bana ve ablam Gönül Alpay Tekin'e ekstra dersler veren hocalarımız olduğu gibi, gerçekten konusunu dünya çapında bir İran Dili ve Edebiyatı uzmanı olan Helmut Ritter ve Arap gramerini büyük bir titizlikle öğreten İhsan Örucü gibi hocalarımız da vardı. Zaten o yıllarda bu dersleri alan çok az öğrenci olurdu. Bizim sınıfta ben, ablam, Mustafa Canpolat, Esad Coşan, yüksek öğretmenli arkadaşımız Güneş Benderli, daha sonra Fars Dili ve Edebiyatı'nda doktora yapan Ali Milanî vardı. İşte bu kadar öğrenci idik. Orhan Bilgin de son dönemde derslere katılmıştı. Onu ilk gördüğümde ne kadar ciddî biri diye düşünmüştüm. Ama kısa bir sürede bu ciddiyetin altında bir muziplik olduğu ortaya çıktı. Hafızası çok kuvvetli olan Orhan, pek çok beyti ezberle bildiği gibi bir fıkra anlatma üstadı idi. Sakin tabiatı, sevecen, şakacı,

* Prof. Dr., Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul (kutgunay@boun.edu.tr).

meraklı ve çevresine dost kimliği arkadaşlığımızı güçlendirdi. Birbirimizi yıllarca görmediğimiz zamanda bile tesadüfen Londra'nın Oxford Street'inde adeta bir İngiliz centilmeni gibi şemsiyesiyle yürürken karşılaştığımızda ayak üstü de olsa uzun süre şuradan buradan konuştuk. Sonra yine irtibat kesildi. Yıllar sonra yurda döndüğümde sık sık Nihad Çetin hocaya bir şeyler sormak üzere Şarkiyat Enstitüsü'ne uğradığımda Orhan'ın Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde olduğunu öğrendim. Şarkiyat'a her gittiğimde Nihad hocayla sohbetlerimizde hoca, Orhan'ı anyor ve onun uzakta olmasına üzülüyordu. Ve "Ah Orhan burada olsaydı, onun yeri burada olsaydı..." diyordu. Gerçekten de Nihad Hoca Orhan'ın İstanbul'a gelebilmesi için çareler arıyordu. Nihayet Orhan Bilgin, İstanbul'a Marmara Üniversitesi'ne geldi. Ben de çok sevindim. Meslekî konularda dediğimi anlayan, her bir sorunu tartışıp çözdükten sonra güzel fıkralar anlatan bu arkadaşım karakter açısından Nihad Hoca'nın ikizi gibiydi. Ama bir farkı vardı, Nihad Hocamız aslında içine kapanık, birkaç dostu dışında pek fazla çevre edinmeyen bir karaktere sahipti. Ama çalışmalarında çok mükemmeliyetçi, kapısını çalan her öğrencinin tanısını tanımasını sorularını çözen kişiliği ile Orhan Bilgin gibiydi.

Orhan'ın uzun yıllar Marmara Üniversitesi'nde kalışı sırasında, Boğaziçi Üniversitesi'nde henüz doktora programımız yokken öğrencilerimiz ve araştırma görevlilerimiz doktora sınavlarına giriyor, genellikle de kazanıyorlardı. İşte bu aşamada Marmara Üniversitesi'ni kazanan öğrencileri Orhan Bilgin'e gönderiyordum. O da beni hiç kırmıyor, onlarla gerçekten ilgileniyor ve ciddi bir doktora çalışması yapmaları için vaktini hiç esirgemiyordu. Boğaziçi Üniversitesi'nden Köksal Seyhan, Nezihe Seyhan, Fatma Büyükkarcı Yılmaz, Gülşah Taşkın, Arzu Atik, Güler Doğan hemen ilk aklıma gelen Boğaziçililerden.

Mütevazı, sorumlu, öğretmede sabırlı, konusunun uzmanı olan Orhan Bilgin'e öğrenci ve araştırma görevlilerimize doktora aşamasında gösterdiği ihtimamdan dolayı minnet borcumu da ifade etmek isterim. Çoğumuz gibi Orhan Bilgin'in de ders saatlerinin dışında, kimi zaman tatillerde öğrencileriyle çalıştığına şahit olmuşumdur. Orhan'ın büyük bir özveriyle öğrencileriyle çalışması, muhakkak ki kendi fitratında olan hasletlendendi. Ama burada rahmetli hocalarımız Ahmed Ateş ve Nihad

Çetin'in de bizlere aynı şekilde emek harcamalarının ona ve bizlere bir örnek olduğu da bir gerçek.

Orhan'a ait bir anımı daha anlatmak isterim. Orhan çay meraklısıdır. Birlikte olduğumuz zaman kısa aralıklarla veya üst üste çay içerdik. Ama Orhan çayını nasıl isterdi? Onun çayı da rahmetli hocam Ali Nihad Tarlan'ın çay geldiğinde söylediği bir beyitteki gibi bir çay olmalıydı. Bu beyti daima unuttuğum için her seferinde Orhan'a soruyor, o söylediğinde bir yere yazıyor, sonra nereye yazdığımı bulamıyordum. Şimdi beyit elimde. Beyte göre; "Çay fincanda değil çay bardağında olmalı, çay renk itibarıyla göze hitap etmeli. Bardağı eline alınca sıcaklığını duymalısın, bardak ağzına kadar dolu olmalı ki adeta dudağını yakmalı. İşte çay o zaman çaydır." anlamında şu beyti söylerdi:

Çay kadehde dîde-efrûz olmalı
Leb-gez ü leb-rîz ü leb-sûz olmalı

İşte birlikte çay içtiğimizde Orhan çayı eline alır almaz o da bu beyti söylerdi. Beytin Ali Nihad Hoca'ma ait olup olmadığını bilmiyorum. Ama bu beyti ilk kez hocamdan duymuştum. Kendisinin bende mevcut olan şiir defterlerinde bulamadım.

Orhan'ın öğrencileriyle çalışması ve onları yetiştirmekteki gayretinin yanı sıra akademik olarak hazırladığı kitaplar ve yazdığı makalelerin birkaçına da değinmek isterim. Hepimizin bildiği gibi bir üniversite hocasının iki önemli görevi vardır. Bunlardan biri iyi bir öğrenci yetiştirmek, diğeri de birikimini gelecek kuşaklara ciddî makaleler ve yazdığı eserlerle iletmek. Orhan da bu sahada çok önemli çalışmalar yapmıştır.

1984-95 yılları arasında *Merzifonlu Dedezâde Mehmed Hilmî Külliyyâtı* (1984), *Müdüâmî: Divançe ve Menâkıbnâme-i Emir Sultan* (1995), *Merzifonlu İki Şair (Eyüp Sabrî-Hıfzî)*, 1992 gibi kitapları ve 1994 yılında *World Survey of Islamic Manuscripts* adlı eserin üçüncü cildi içinde yer alan "Islamic Manuscripts In Turkey" makalesi çok önemlidir. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi'ne (*DİA*) yazdığı pek çok makalesi içinde özellikle yazmabilimle (codicology) ilgili olanlar yazma eserler üzerine çalışanlar için önemlidir. Bu konuda "ferâğ kaydı", "fevâid kaydı", "temellük ve tesâhüb kaydı" makaleleri Orhan Bilgin'e aittir. Bunların dışında *Prof. Dr. Nihad M. Çetin'e Armağan* (İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

Yayınları, 1999, s. 97-116) içinde yer alan “Aşkî Mustafa ve Mir’âc-nâmesi” adlı makalesi tek nüshasının Yapı Kredi yazmaları arasında olması açısından da önem taşımaktadır. 214 beyitten oluşan bu mesnevî akıcı bir dille yazılmış olup Hz. Muhammed’in Cebrâil eşliğinde Burak’la birlikte her bir gökte hangi peygamberle karşılaştığını, sonunda namazın elli vakit olarak farz kılındığı ve nasıl beş vakte indiğini ele alır. Orhan Bilgin’in verdiği bilgiler Aşkî Mustafa’nın 19. yüzyıl Mevlevî şeyhlerinden biri ve aynı zamanda şair olduğunu, miracnâmesinin de *Bahçe-i Letaif ve Lehçe-i Maarif* adlı külliyyatın içinde bulunduğunu ve miracnâme dışında başka eserlerinin de bu külliyyatta yer aldığını öğreniyoruz.

DİA’da Orhan Bilgin’in kaleme aldığı biyografiler dışında “âyinnâme” (*DİA* 4, s. 253), “Câm-ı Cem” (*DİA* 7, s. 42-43) makaleleri benim çok ilginç ve önemli bulduğum maddelerdir. Âyinnâme, âdâb-ı muâşeret kurallarının başlangıcı ile ilgili bilgileri ihtiva eder. Orhan Bilgin bu eserin “Pehlevî dilinden Farsçaya geçtiğini” belirttikten sonra “Arap Edebiyatı’nda siyasetname türünün ortaya çıkmasına sebep olan hudâyname ile şehname türünün doğmasını sağlayan” geleneğin uzantılarını belirtmiştir ki bu bilgilerin, bu konular üzerinde çalışan araştırmacılar ve akademisyenler için çok önemli bir basamak olduğu ortadadır.

Câm-ı Cem maddesinin önemi ise yine Orhan Bilgin’in saptamasına göre “ahlakî disiplin, beşerî münasebetler, çocukların tahsil ve terbiyesi, hâkimlerin vazifeleri ve tasavvuf esasları” konusunda o zamana kadar şairlerin ele almadığı konuları işlemesidir. Eserin 5000 beyit olup 933 Ramazan’ının Kadir gecesinde (10 Haziran 1333) tamamlandığı da yine Orhan Bilgin’in verdiği bilgiler arasındadır.

Kadim dostum Orhan Bilgin’in uzun yıllar daha öğrenci yetiştirmesini dilerim.